

1 INLEIDING

1.1 Een gesprek over cijfers met professionals uit de vrouwenopvang

‘Cijfers, ik heb er eigenlijk niet zoveel mee...’

Op een mooie middag in 2024 was ik in gesprek met tien ervaren professionals die in verschillende locaties in Nederland werkzaam zijn in organisaties van vrouwen- en mannenopvang, begeleiding en ambulante hulp bij verschillende vorm van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Veiligheidszorg

De vrouwenopvang is een onderdeel van de veiligheidszorg. In dit boek wordt geregeld de term ‘veiligheidszorg’ gebruikt. Laat ik daarom maar meteen uitleggen wat daarmee wordt bedoeld: het gaat om professionals en organisaties in verschillende sectoren die zich bezighouden met diverse aspecten van veiligheidsvraagstukken, uiteenlopend van preventie tot en met de aanpak en van behandeling tot en met de tenuitvoerlegging van sancties. Daarbij gaat het niet alleen om de justitiële sector – denk aan politie, Openbaar Ministerie, rechterlijke macht, reclassering en het gevangeniswezen – maar ook om sectoren die zich met (medische) zorg, hulpverlening en opvang bezighouden. Ook includeert de term ‘veiligheidszorg’ sectoren als onderwijs en (geestelijke) gezondheidszorg. Die kunnen immers ook een belangrijke rol spelen bij het tijdig herkennen en aanpakken van veiligheidsvraagstukken (Janssen, 2021b). Zie voor een overzicht van instellingen die in Nederland betrokken zijn bij de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties: Janssen en Verbruggen, 2022.

Ik sprak met deze professionals uit de opvang over de vraag wat cijfers voor hun werk betekenen. Het was een openhartig gesprek. Een enkeling gaf aan cijfers leuk te vinden, maar sommigen bekenden dat ze niet per se dol waren op cijfers. Maar of mijn gesprekspartners nu wel of niet vonden dat ze zelf deskundig waren in de omgang met het verzamelen en interpreteren van getallen, ze waren er het erover eens dat cijfers wel belangrijk zijn in hun werk.

Natuurlijk vinden we cijfers wel belangrijk!

Met een document vol getallen help je niet direct mensen. Maar tijdens dit gesprek werden enkele concrete voorbeelden gegeven waaruit het belang van cijfers blijkt:

- *Financiering van zorg*

In Nederland spelen onder andere gemeentes een belangrijke rol bij de financiering van de zorg die opvanginstellingen bieden. Een blanco cheque heeft tot op heden echter nog niemand in de opvang mogen ontvangen. Daar hoort een kwantitatieve verantwoording bij. Of, zoals een van mijn gesprekspartners het verwoordde:

‘Los van de problematiek die die cijfers vertellen, ben je met die cijfers bezig richting bestuurders, beleidsmensen. Want die moeten die cijfers weer vertalen in geld.’

- *Inzicht bieden in de omvang, ernst en ontwikkeling van geweldsproblemen*

Wie de beschikking heeft over cijfers, kan daarmee beleidsmakers, financiers, politici, media en de samenleving informeren over de mate waarin een bepaald verschijnsel in beeld komt of in de samenleving speelt. En hoe zich dat fenomeen ontwikkelt: zien we het in de loop der tijd meer of neemt het af? Met andere woorden: met cijfers kun je problemen maatschappelijk agenderen, want ze

spreeken mensen aan. Bijvoorbeeld wanneer een specifiek verschijnsel gebagatelliseerd wordt:

‘Af en toe hoor je gemeentes die gewoon zeggen: “Ja, in onze gemeente komt eerdergerelateerd geweld niet voor”, of: “In onze gemeente is er überhaupt geen huiselijk geweld.” Die zijn er zelfs anno 2024 nog steeds. En daar heb je wel die landelijke cijfers voor nodig om te zeggen: “Ja, maar dat ligt toch anders.”’

- *Inzicht bieden in de impact van geboden zorg*

De betrokken professionals die ik sprak, wezen er ook op dat cijfers een belangrijke rol kunnen spelen bij het inzichtelijk maken van wat er gebeurd is nadat hulp is geboden. Komen mensen bijvoorbeeld niet meer terug in de opvang? Zo kunnen cijfers een belangrijke rol spelen bij monitoring van werkzaamheden: hoe vaak wordt er gebruikgemaakt van een bepaalde opvanglocatie? Hoe lang is het verblijf daar en waar gaan mensen daarna heen? In die zin kan een professional ook iets van cijfers leren:

‘Ik vind cijfers... een superbelangrijke bron van informatie. Eigenlijk vooral om beter te worden. Want ik denk dat cijfers ons veel kunnen vertellen over hoe we het doen en hoe we kunnen vergelijken en op basis daarvan beter worden.’

Maar het blijft toch ook spannend met die getallen!

Wie zelf data verzamelt, weet dat dat een tijdrovend en nauwkeurig klusje is. Hoe zijn begrippen afgebakend? Hoe precies is een en ander bijgehouden? Dat zijn allemaal factoren die bijdragen aan de kwaliteit van het kwantitatieve beeld. Maar professionals hebben natuurlijk niet alleen te maken met cijfers waaraan ze zelf hebben bijgedragen. Het ziekteverzuim in de eigen organisatie is wellicht nog wel te duiden,

maar toch blijken ook cijfers uit die eigen organisatie niet zo makkelijk te interpreteren:

‘Ik stel bijvoorbeeld de jaarverantwoording en alle rapportages naar de gemeente op. Je wilt heel graag de cijfers die je presenteert duiden. En tegelijkertijd denk ik van: nou ik blijf maar zo veel mogelijk weg bij het duiden van de cijfers. Omdat het eigenlijk heel moeilijk is om die cijfers te duiden.’

Als cijfers duiden al zo lastig is, dan is het ook niet verbazingwekkend dat die interpretatie nog ingewikkelder wordt als het om getallen gaat die buiten de eigen organisatie zijn ontstaan. Dit probleem speelt heus niet alleen in de beroepspraktijk. Ook in de wetenschap, bijvoorbeeld in de criminologie, is bekend hoe lastig het is om cijfers over criminaliteit – zoals huiselijk geweld – goed te duiden. Tijdens dit gesprek waren de verwachtingen ten aanzien van de wetenschap hooggespannen:

‘Wat ik vooral van het samenwerken met onderzoekers altijd heel erg heb geleerd, is hoe complex het is om te duiden. En dat je wel goede onderzoekers erbij nodig hebt op duidingssessies om niet de bocht uit te vliegen in conclusies die ons misschien goed uitkomen, of die de gemeente goed uitkomen, of die Veilig Thuis goed uitkomen, maar die je op basis van bepaalde cijfers eigenlijk niet kan trekken.’

Het zou mij niks verbazen als andere professionals uit de veiligheidszorg – bijvoorbeeld medewerkers van Veilig Thuis of politieambtenaren – met vergelijkbare punten zouden komen. Enige tijd geleden voerde de Belastingdienst de slogan ‘Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker’. Eigenlijk zou ik met dit boekje het omgekeerde willen bereiken: professionals laten zien hoe fascinerend al die cijfers over

geweld zijn – leuk lijkt me niet realistisch – en daarnaast met welke voorzichtigheid die cijfers betracht moeten worden.

1.2 Plato's allegorie van de grot

Een beroemde beeldspraak

Zojuist heb ik al iets verteld over het doel van dit boek. Voordat ik verder uit de doeken doe hoe dit boek is opgebouwd en hoe het gebruikt kan worden, wil ik eerst heel kort een verhaal vertellen, waarvan ik voor het eerst kennisnam toen ik nog op de middelbare school zat en dat mij altijd is blijven inspireren.

In een grot zitten mensen zo zwaar vastgeketend dat ze alleen nog maar naar de wand van de grot voor zich kunnen kijken. Achter hen brandt een vuur waardoor zij schimmen op die wand kunnen waarnemen. Tussen de geketenden en het vuur staat een hoge muur. Langs die muur lopen mensen met voorwerpen op hun hoofd. Volgens de Griekse filosoof Plato, die circa vier eeuwen voor Christus leefde, konden de gevangenen alleen maar schaduwen van die voorwerpen waarnemen en echo's van de stemmen van de mensen die de spullen droegen. Omdat de gevangenen nog nooit iets anders gezien hebben, zullen ze denken dat wat zij in beperkte waarneming weten te vatten, in feite de realiteit is. In afbeelding 1.1 is dit eenvoudig afgebeeld. Dit verhaal staat bekend als *de allegorie van de grot* en Plato beschreef dit in zijn meesterwerk *De Staat*. Maar waarom begin ik hiermee?